

TISA

TRADE IN SERVICES AGREEMENT

INLEIDING

Het handelsbeleid is van essentieel belang voor de wereld van het werk. Dat beleid kan en moet een instrument zijn voor waardig werk en voor duurzame ontwikkeling.

Wanneer het handelsbeleid in die zin werkt, dan kan het werken voor iedereen. Van werknemers én van werkgevers, van het milieu, van onze samenlevingen in het algemeen, in het Noorden en in het Zuiden.

Maar staat het huidig handelsbeleid van de Europese Unie echt in dienst van waardig werk en duurzame ontwikkeling?

Er zijn weinig aspecten van het Europees beleid die zoveel tegenstand ontmoeten. Een blik om ons heen volstaat om te

zien waarom dit zo is. Een erg groot deel van de goederen rondom ons worden gemaakt zonder dat daaraan enige voorwaarden worden gekoppeld. Geen voorwaarden over waardig werk of respect voor het milieu.

Wat telt voor de producten, telt evengoed voor de diensten. De productie, consumptie en handel in diensten vindt meer en meer plaats op wereldniveau. Daar dragen ook de ontwikkelingen in de middelen van communicatie en transport toe bij.

Maar is er in ons huidig Europees handelsbeleid plaats voor diensten, privé-diensten, openbare diensten en non-profit diensten, die toegang tot basisnoden voorop stellen, die een waardig

Colofon

Vormgeving Karen Paalman, www.getlos.nl

Illustraties Milo Rottinghuis, www.milo.nu

2017

leven voor de werknemers garanderen die deze diensten produceren en voor zorg voor het milieu?

Wil men wel echt op Europees niveau wetten en regels voor toegang tot een betere levenskwaliteit van de burger, de werknemers, de patiënt, de consument? Of wil men alleen maar onze diensten commercialiseren, liberaliseren, dereguleren, voor (nog) grotere winsten van multinationals?

Deze brochure geeft een antwoord op deze algemene vragen, aan de hand van het Ontwerpakkkoord van Handel in Diensten of TiSA (Trade in Services Agreement) dat nu brandend actueel is.

Na een periode van onderbreking van de onderhandelingen, vooral vanwege de verkiezingen in de Verenigde Staten, starten die dit jaar terug op.

Deze brochure is een basisinformatiepakket voor geïnteresseerde en geëngageerde vakbondslui. Meer nog: deze brochure wil onze acties begeleiden, als een kompas om van koers te veranderen. Want het roer moet omgedraaid worden en het handelsbeleid moet anders!

Wij hopen dat deze informatiebrochure nuttig kan bijdragen tot onze gemeenschappelijke actie voor een handelsbeleid ten dienst van waardig werk.

Marc Leemans, Voorzitter ACV
Marie Hélène Ska, Algemeen Secretaris

WAT IS TISA?

TiSA in de schaduw

Je hebt waarschijnlijk al eens gehoord van de handelsverdragen TTIP en CETA. Maar ken je TiSA al? TiSA is een handelsverdrag over diensten. Momenteel onderhandelen de Europese Unie, de Verenigde Staten en 21 andere landen over dit verdrag. De gesprekken startten al in 2013 en zouden normaal gezien dit jaar worden afgerond. En hoewel TTIP kon rekenen op heel wat media-aandacht, wordt er nauwelijks over TiSA gesproken.

TiSA staat voor Trade in Services Agreement en is een verdrag voor de dienstensector. 50 landen doen eraan mee, dubbel zoveel als bij TTIP dus. Toch liggen er voor de deur van de TiSA-on-

derhandelingen geen actievoerders en hoor of lees je er in de media nauwelijks iets over. Ook de Belgische politiek lijkt er zich weinig zorgen over te maken. Nochtans is TiSA wel een van de belangrijkste handelsverdragen van dit moment. Diensten zijn voor de Belgische economie heel belangrijk en spelen in de internationale handel een steeds grotere rol.

Meer dan de helft van onze economie bestaat uit het leveren van diensten in zorg, onderwijs, transport, telecom-communicatie, water enzovoort. Maar liefst

¹ De deelnemende landen zijn: Australië, Canada, Chili, Colombia, Costa Rica, Hong Kong, IJsland, Israël, Japan, Zuid-Korea, Liechtenstein, Mauritius, Mexico, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Pakistan, Panama, Peru, Taiwan, Turkije, Zwitserland en de Verenigde Staten van Amerika en de 28 landen van de Europese Unie.

drie op vier werkende mensen in België zijn bezig met het leveren van diensten. En net daarom is TiSA zo belangrijk. De EU is druk aan het onderhandelen en dit gebeurt net zoals bij TTIP en CETA achter gesloten deuren. Buiten het bereik van vakbonden, parlementsleden, middenveldorganisaties en met 'hulp' van multinationals, die dus via deze verdragen geen inspraak hebben in de toekomst van de economie en de samenleving. Genoeg redenen dus om TiSA uit de schaduw te halen en van dichterbij te bekijken.

TiSA: weg uit de crisis?

De Europese Unie ziet TiSA als een manier om zichzelf uit de crisis te exporteren. Europa heeft een sterke dienstensector en is wereldwijd de grootste exporteur van diensten. Dankzij TiSA kunnen in andere landen nieuwe markten worden geopend. Dit zou moeten leiden tot grotere winsten, economische groei en werkgelegenheid.

Volgens schattingen van de Europese Unie zou TiSA op termijn 15,6 miljard euro per jaar aan extra economische groei kunnen opleveren. Dat klinkt als een groot bedrag, maar komt neer op ongeveer 0,1 procent van het totale BNP van de EU.

Meer vrijhandel: weg met handelsbarrières

De TiSA-landen willen de 'handelsbarrières' weghalen en zo de handel in diensten laten toenemen. Het zit zo: als je als bedrijf een land binnenkomt, moet je daar bepaalde regels volgen. En in een ander land zijn er weer andere regels. Volgens de bedrijfswereld maken deze handelsbarrières het de handel onnodig moeilijk. En zijn ze een extra kostenpost. Die kosten elimineren is waar het bij TiSA om draait.

Maar: deze regels geven vaak wel garanties voor de inwoners van de verschillende landen. Zoals bijvoorbeeld

de garantie dat gezondheidszorg, onderwijs, water of post voor iedereen toegankelijk en betaalbaar blijft. Of dat er voor duurzame energie gekozen wordt om klimaatverandering tegen te gaan. Door de komst van TiSA is dit niet meer zo vanzelfsprekend.

Het afschaffen van handelsbarrières zal leiden tot een verlaging van loon- en arbeidsvoorwaarden. Het voorbeeld van Walmart maakt dat duidelijk. Walmart is een van de rijkste bedrijven ter wereld en heeft een slechte reputatie bij de vakbonden. "Hoe hou je de vakbond buiten je winkel" is de titel van een van hun handboeken voor de winkelmanagers.

Via TiSA willen ze nu toegang tot andere markten krijgen. Op hun agenda staat het aanpakken van hinderlijke wetgeving: een aanval op openingsuren, grootte van winkels, producten die ze kunnen verkopen, 7 op 7 en 24/24 economie. Wat betekent dit voor het winkelpersoneel? Nog meer druk op openingsuren in een context waar het personeel al heel flexibel werkt. Cao-toeslagen voor late openingen zullen door Walmart zeker niet worden gesmaakt.

Really Good Friends of Services

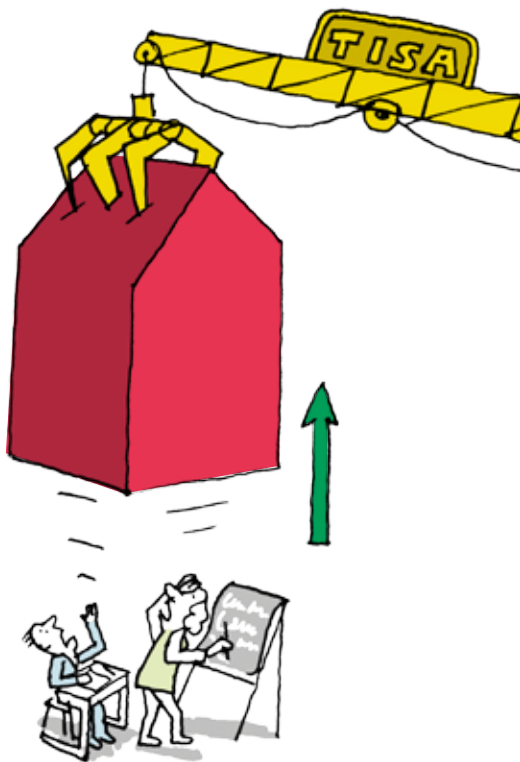
De landen aan de TiSA-onderhandelingstafel noemen zich de Really Good Friends of Service (de 'heel goede vrienden van de diensten'). De landen hebben een heel grote dienstensector en zijn er samen van overtuigd dat ze heel wat te winnen hebben bij meer vrijhandel. Samen is deze groep verantwoordelijk voor tweederde van alle internationale handel in diensten. Het uiteindelijke doel van deze groep is om wereldwijd verdragen over diensten af te sluiten, ook binnen de Wereldhandelsorganisatie, waarvoor het TiSA model staat. Vooral de Verenigde Staten en de Europese Unie zijn grote voorstanders van zo'n verdrag. Ze zijn zich erg bewust van hun sterke internationale positie en de voordelen die het verdrag zou opleveren voor hun economieën.

In ontwikkelingslanden en opkomende economieën is het enthousiasme een stuk minder groot. De grote opkomende economieën of BRICS-landen (Brazilië, Rusland, China, Indië en Zuid Afrika) doen niet mee. Met als grootste risico dat ze in een hachelijke situatie terecht komen. Sluiten ze aan bij TiSA, dan moeten ze opboksen tegen grote westerse dienstenmultinationals. Leggen ze het verdrag naast zich neer, dan gaat de handel aan hun neus voorbij en zullen ze uiteindelijk moeten toegeven aan een bilateraal dienstenakkoord, gebaseerd op TiSA.

Het is algemeen bekend dat het bedrijfsleven uitgebreid lobbyt rond handelsverdragen. In plaats van het normale lobbywerk waarbij het bedrijfsleven op bezoek gaat bij de Europese Commissie, gebeurt het voor de handel in diensten net andersom. De EU zoekt actief de samenwerking met het bedrijfsleven op. Dat wordt ook wel 'top down lobbyen' genoemd. De onderhandelingsagenda van TiSA wordt in sterke mate mee bepaald door grote dienstenmultinationals, zoals de European Services Forum en de Amerikaanse Coalition of Services Industries.

8

GEVOLGEN TiSA

Vermarketing en verdere liberalisering van (openbare) diensten

Volgens TiSA-onderhandelingen zijn diensten een product. Iets waarmee bedrijven op de markt geld kunnen verdienen. Maar diensten zijn veel meer dan dat. Ze hebben namelijk ook, en in een aantal gevallen zelfs vooral, een maatschappelijk doel. Onderwijs, gezondheidszorg, toegang tot water en elektriciteit, zijn stuk voor stuk noden waar we als samenleving verantwoordelijkheid voor dragen. En die we met andere woorden niet zomaar aan de vrije markt kunnen overlaten. Maar TiSA versterkt het idee van een overheid die zich terugtrekt uit de samenleving en altijd maar meer diensten overlaat aan de markt.

9

Dat zie je vooral als het gaat over publieke diensten. In TiSA wordt geen melding gemaakt van openbare diensten; dat heeft te maken met de manier waarop die diensten worden gedefinieerd. Volgens TiSA is een publieke dienst volledig in de handen van de overheid, heeft die geen private concurrenten en geen winstoogmerk. Kijken we dan bijvoorbeeld naar zorg of onderwijs, dan wordt al snel duidelijk dat deze sector volgens TiSA geen echte publieke dienst is. Met uitzondering van enkele sectoren, zoals politie of justitie, zijn er dan geen openbare diensten meer in België. Daarom bestaat er ook in de wereld van de internationale handel interesse in gezondheidsdiensten en in onderwijs. Het gevolg? Bepaalde delen van deze sectoren worden opengesteld voor concurrentie uit het buitenland.

Belangrijk voor de ontwikkelingslanden in TiSA, is dat het dankzij deze regels onmogelijk wordt een overdracht van technologie te eisen. Dus stel dat een bedrijf als Microsoft besluit om delen ervan te vestigen in Pakistan, dan mag Pakistan niet eisen dat Microsoft bepaalde kennis deelt. Zo worden ongelijkheid en uitbuiting wereldwijd in stand gehouden.

Sociale dumping: werknemers als koopwaar

TiSA erkent vier manieren van internationale handel in dienstverlening.

1. Diensten die verkocht worden vanuit het thuisland (bijvoorbeeld een patiënt die voor ziekenhuisbehandeling naar een ander land gaat). Ook e-commerce valt hieronder.
2. De klant koopt de dienst aan in het buitenland, zoals in de toerismesector.
3. De commerciële aanwezigheid van de dienstenleverancier in het buitenland, bijvoorbeeld filialen van banken of software bedrijven.
4. Een vorm van tijdelijke migratie (bijvoorbeeld een IT-consultant die voor zes maanden aan een project in een hoogtechnologisch bedrijf in het buitenland werkt). TiSA erkent deze tijdelijke migranten niet als werknemers. Met als gevolg: niet dezelfde rechten als andere werknemers in het bedrijf. Volgens TiSA zijn het zelfstandige dienstverleners

die onder het algemeen burgerlijk contractrecht vallen en niet onder het arbeidsrecht.

In de tekst die momenteel voorligt worden de landen aangemoedigd om hun grenzen open te stellen voor 'buitenlandse dienstverleners' (werknemers dus) in de sectoren van gezondheidsdiensten (verpleegsters, vroedvrouwen, tandartsen, artsen), bibliotheken en archieven, bouwsector, toerisme en eet- en drankgelegenheden. Die diensten worden in heel wat gevallen geleverd door midden- en laaggeschoolde werknemers, die voldoende bescherming kunnen gebruiken.

Stel: een land kiest voor tijdelijke migratie in de sector van 'drank- en eetgelegenheden'. Dat betekent dat het de grenzen opent voor horecapersoneel vanuit alle andere landen van het TiSA-verdrag. Je hebt dus de kelners uit het gastland, die met een contract werken en voldoende beschermd zijn. Maar dan heb je ook de 'buitenlandse dienstverleners', die enkel een tijdelijk algemeen contract hebben voor het leveren van een bepaalde dienst voor een bepaalde duur. Dit zet de deur wagenwijd open voor sociale uitbuiting van die migranten-werknemers én voor onfaire concurrentie met de werknemers uit het gastland.

Dataprivacy

De handel in data is de afgelopen tien jaar uitgegroeid tot een miljardenindustrie. Bedrijven als Google en Facebook bieden hun diensten 'gratis' aan, maar verdienen massa's met de analyse en verkoop van de gegevens van miljarden gebruikers.

De opslag en het gebruik van persoonlijke data door bedrijven en overheden is een veelbesproken en controversieel onderwerp. Zo onthulde Edward Snowden dat de Amerikaanse nationale veiligheidsdienst onbegrensde toegang had tot de persoonlijke data van miljarden burgers over de hele wereld. Daarom willen landen als Duitsland, India en Brazilië multinationals verplichten om data van hun inwoners op te slaan op servers in hun eigen land. Ook het Europees Hof van Justitie besloot vorig jaar dat Amerikaanse dochterbedrijven niet langer automatisch persoonsgegevens van Europese burgers mogen opslaan op servers in de Verenigde Staten. Volgens het hof zijn die immers onvoldoende beschermd tegen misbruik door inlichtingendiensten.

Deze ontwikkeling is niet naar de zin van Amerikaanse techgiganten. Zij sturen lobbyisten af op de TiSA-onderhandelingen. Volgens de lobbyorganisatie US Chamber of Commerce, is het "een

topprioriteit om lokale data-opslag en het beperken van dataverkeer over de grens een halt toe te roepen". De VS stelt voor dat geen enkele overheid een bedrijf beperkingen mag opleggen in de toegang, verwerking of opslag van de persoonlijke data. Als de andere TiSA-landen dit overnemen, zal dit leiden tot een regelrechte ondermijning van de Europese wetgeving rond dataveiligheid en privacy.

Financiële sector

In 2008 ontstond een wereldwijde financiële crisis omdat banken ongehinderd speculatieve producten konden verkopen en risicovolle investeringen konden doen. De samenleving moest voor de kosten opdraaien. Als er dus één sector is die het belang van goede regels heeft aangetoond, dan is het wel de financiële sector.

Acht jaar later zijn de Verenigde Staten en de Europese Unie nog steeds bezig met het hervormen van de financiële sector. Tot dusver met beperkte resultaten. Een meerderheid van banken is nog steeds te groot en de spelers in de financiële sector zijn veel te sterk met elkaar verweven. Concreet: als één bank failliet gaat, worden anderen daarin meegetrokken. Om een nieuwe crisis te voorkomen, zijn betere regelgeving en meer toezicht nodig.

De financiële sector verwacht dus strengere regels in de nabije toekomst. Bankiers zien dat niet zitten en proberen dat nu via TiSA te verhinderen. Dit heeft als gevolg dat de beperkte hervormingen die zijn doorgevoerd sinds de financiële crisis niet veel strenger kunnen worden. Het voorstel in TiSA is dat overheden geen invloed mogen hebben op de waarde en de hoeveelheid van financiële transacties. Een land mag ook geen limiet stellen op het aantal aanbieders van financiële diensten. Waardoor TiSA-landen het risico lopen een veel te grote financiële sector te ontwikkelen. Als het dan misgaat, zijn de maatschappelijke gevolgen niet te overzien. Nog volgens het voorstel mogen financiële instellingen niet opgedeeld worden. En een overheid kan slechts bij hoge uitzondering een verbod instellen op nieuwe financiële producten.

VOLDOET TISA AAN DE EISEN VAN HET EVV?

Tot slot kijken we of TiSA voldoet aan de eisen van het Europese Vakverbond (EVV). Het EVV en het ACV hebben zes sociale en duurzame uitgangspunten voor internationale handelsverdragen. We toetsen de zes eisen aan de inhoud van TiSA.

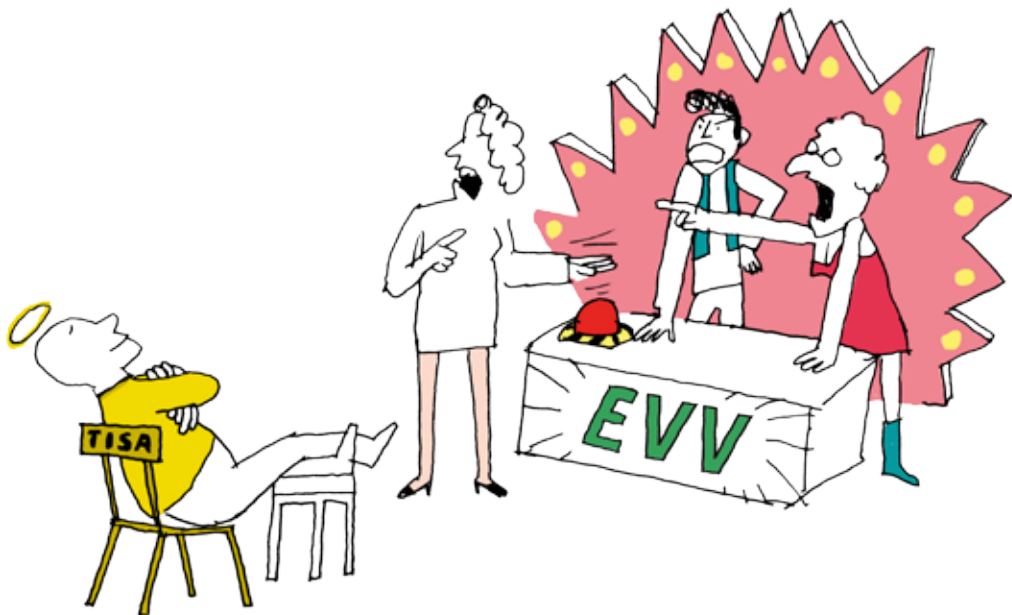
Voldoet TiSA aan die eisen? Het antwoord is klaar en duidelijk: Neen!

1 DUURZAME MONDIALE WELVAART

De gevolgen van TiSA zijn duidelijk: ontwikkelingslanden en opkomende economieën zullen niet kunnen concurreren met de sterke dienstensector in de EU en de VS. Hierdoor kan de mondiale ongelijkheid toenemen.

2 BESCHERMING ARBEIDSRECHTEN

TiSA zegt hier bijna niets over. In tegenstelling tot andere recente EU-handelsakkoorden is er geen hoofdstuk over duurzame ontwikkeling of arbeidsrechten. Zo wordt de deur opengezet voor concurrentie met landen die het niet al te nauw nemen met arbeidsrechten. In de groep van TiSA-landen zitten er trouwens een aantal met een niet al te beste reputatie op het vlak van arbeidsrechten. Denk maar aan Zuid-Korea, Pakistan en Turkije. Zelfs een verwijzing naar OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen is niet voorzien in de ontwerp teksten.

3 WERK EN INKOMEN

Volgens de EU zal de economie dankzij TiSA een beetje groeien. Maar over hoe deze groei verdeeld zal worden, wordt niets gezegd. Het zijn vooral de dienstmultinationals die aan het handelsverdrag zullen winnen. KMO's en hun werknemers zullen er héél wat minder aan over houden. Sterker nog: open markten zorgen voor meer concurrentie en dat zal leiden tot druk op de lonen.

4 BELEIDSRUIMTE VOOR DE OVERHEID

Overheden mogen door TiSA véél minder eisen stellen aan bedrijven die in een land diensten leveren. De beleidsruimte van overheden wordt dus sterk beperkt. In TiSA worden bedrijven nergens ver-

plicht om te zorgen voor toegankelijke en betaalbare diensten.

5 PUBLIEKE DIENSTEN UITGEZONDERD

Volgens de EU zijn publieke diensten uitgezonderd, maar dan alleen volgens de strikte definitie die binnen TiSA wordt gehanteerd. De grens tussen publieke en private diensten wordt steeds vager.

6 DRAAGVLAK EN TRANSPARANTIE

Er is in zakelijke kringen veel enthousiasme voor TiSA. Of het ook door de rest van de bevolking wordt gedragen, is maar zeer de vraag. Vrijwel niemand heeft ooit van het verdrag gehoord. Er is te weinig transparantie over de onderhandelingen.

TISA IN HET DAGLICHT: OPENBAAR DEBAT GEVRAAGD

De onduidelijkheid en het gebrek aan transparantie in het dossier TiSA zijn weinig geruststellend. Hoog tijd dus om TiSA uit de schaduw te halen en in het daglicht te stellen.

Het was lang raden naar de Europese en Belgische plannen met TiSA. Onder druk van middenveldorganisaties maakte Europa eind 2016 haar (bijna definitieve) TiSA-aanbod bekend. Hieruit kunnen we ook de Belgische positie in de onderhandelingen afleiden.

Een openbaar democratisch debat over TiSA ontbreekt volledig, net als een onderhandelingsmogelijkheid binnen ons eigen land en de EU. Noch in de federale, de gewestelijke en de gemeenschapsparlementen werd het dossier al grondig

besproken. Ook in de sociale overlegorganen op federaal en regionaal vlak met de insteek van de werkgevers én van de werknemersorganisaties kwam het niet aan bod.

Willen we TiSA onder de aandacht brengen, dan moeten we daar nu mee beginnen. Als we nog langer wachten, zijn de onderhandelingen afgerond en komen we hopeloos te laat. Het is onze plicht om hierover in debat te gaan. Met de syndicale meetlat erbij. Met meer aandacht voor sociale en duurzame uitgangspunten. In het openbaar debat, in de parlementen, in de sociale dialoog, in de publieke opinie én in de media moeten we ons de volgende vragen stellen:

- **Wat is de stand van zaken van de onderhandelingen rond TiSA?** Wat is het precieze onderhandelingsaanbod van EU en van België? Waarom kiezen we precies dit aanbod? Waarom heeft België sector X, Y, Z niet opgeschreven op de negatieve lijst voor nationale behandeling?

- **Hebben wij TiSA nodig? En waarom dan wel?** En hoe draagt dit verdrag bij tot eerlijke handel? Leidt méér concurrentie en vrijhandel noodzakelijk tot waardig werk voor de werknemers én voor kwalitatieve diensten voor de consumenten en burgers? Zo ja, hoe?

- **Wat zijn de gevolgen voor mijn sector van TiSA?** Op welke manier zal dit verdrag gevolgen hebben voor mijn werk én inkomen en voor het dienstenaanbod in de sector?

- **Waarom worden de publieke diensten niet volledig uitgesloten van TiSA?** En wat zijn eigenlijk volgens de overheid publieke diensten?

- **Wordt het door TiSA onmogelijk gemaakt om privatisering en marktwerking terug te draaien voor sector X, Y, Z?**

- **Waarom wordt er binnen TiSA met geen woord gerept over duurzame ontwikkeling en bescherming van**

arbeidsrechten in TiSa, zoals in andere EU vrijhandelsakkoorden? Hoe gaan arbeidsrechten dan beschermd worden?

- **Hoe wordt de democratische vrijheid tot reguleren en tot beleid vanwege overheid en de wetgevende macht gevrijwaard?**

‘STOP TTIP & CETA’: MIDDENVELD BUNDELT KRACHTEN

Sinds 2015 bundelen de drie Belgische vakbonden de krachten met middenveldorganisaties, mutualiteiten, consumenten- en milieuorganisaties en van de beide koepels van de Noord-Zuidbeweging, om actie te voeren voor eerlijke handelsakkoorden en dus tegen TTIP én CETA. Dit bondgenootschap breidt zijn campagnewerk in 2017 uit tot acties rond TiSA. De drie verdragen draaien in de kern immers om hetzelfde: méér marktwerking, méér macht aan het bedrijfsleven (waardoor werknemersrechten in de knel komen) én sterke beperking van de democratische gekozen overheden.

Je vindt meer informatie over de acties, initiatieven en standpunten van het bondgenootschap ‘Stop TTIP & CETA’ op > www.stopttip.be.

Belangrijk voor ons zijn de bondgenootschappen op internationaal syndicaal vlak, binnen het Internationaal Vakverbond (IVV) en binnen het Europees Vakverbond (EVV) én binnen de vakbondsfederatie van de bonden voor de dienstensectoren en openbare diensten op Europees en Internationaal Niveau, EPSU – PSI en UNI –Europe en ITF. Je vindt meer informatie over de standpunt en acties van het IVV rond TiSA op de website > www.ituc-csi.org/tisa-trade-in-services-agreement.

Je vindt heel wat nuttige info in de brochure, die je kan downloaden via de website > www.ituc-csi.org/all-about-tisa.

